

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 30

ZATERDAG 24 JULI 1915.

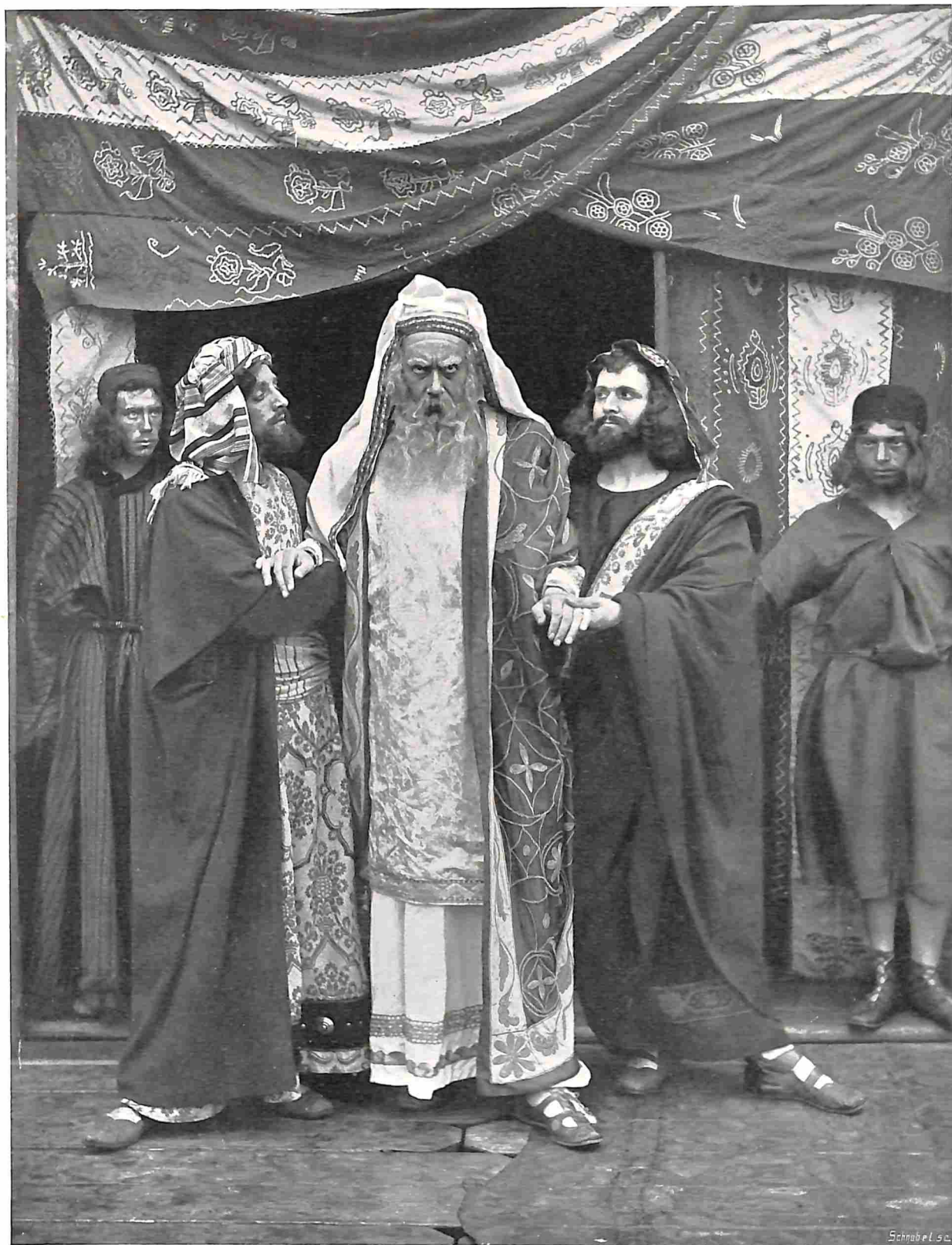

Foto C. Steenbergh.

DE OPVOERING VAN WILLEM SMULDERS' BIJBELSCH DRAMA „DE VERLOREN ZOON”,
OP DEN HONDSBERG NABIJ OISTERWIJK (N.-BR.).

DE HERDERSVORST HELON (WILLEM VAN DER VEER), NA HET VERTREK VAN ZIJN JONGSTEN
ZOON HAMUL, ONDERSTEUND DOOR ZIJN OUDSTEN ZOON ENAN (GERARD ARBOUS) EN DIENS
VRIEND ASER (YARD VAN STAELDUYNEN).

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

HET OPENLUCHTSPEL TE OISTERWIJK. ILLUSTR. BLZ. 349 EN 360
 EEN BROEDERDIENST UIT 1815, DOOR M. C. KOOIJ—
 VAN ZEGGELEN (13) . . . . . BLZ. 350
 WALCHERENSCH KASTEEL EN BUITENPLAATSEN, (I)
 TOORENVLIEDT, DOOR C. V. JR., GEÏLLUSTREERD BLZ. 352—354
 SONNETTEN UIT HET PORTUGEESECH, DOOR ELIZABETH
 BARRETT BROWNING, VERTAALD DOOR JOSEF COHEN BLZ. 354
 DE SOJABOON ALS VOLKSVOEDSEL, DOOR L. F. H. . . . . „ 354
 DE LOKROEPEN DER INSEKTEN, DOOR L. F. H. . . . . „ 355
 VAN ARKEL'S OUDE VESTE, (SLOT), DOOR P. J. VERLEE,
 GEÏLLUSTREERD . . . . . BLZ. 355—357
 IN DAGEN VAN LEED, DOOR FELIX RUTTEN . . . . . BLZ. 356
 HET LANDGOED „DE DUNO" WEDER VOOR WANDELAARS
 OPENGESTELD, GEÏLLUSTREERD . . . . . BLZ. 358—359
 HET HAAGSCHE BOSCH, DOOR J. VAN OLM. . . . . BLZ. 359
 JAPANSCH SPREEKWOORDEN, DOOR L. F. H. . . . . „ 360

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

EEN BROEDERDIENST UIT 1815.

DOOR

(13) M. C. KOOIJ—VAN ZEGGELEN

EVA was moe en ze zette zich even in een der groote Louis XVI stoelen, die stijf gerijd langs de wanden stonden. Ieder was in de twee ineenlopende salons voor het concert. Eva vond het als een rust, eens even hier te zitten, alleen, vreemd zoo in haar wit bruidscostuum, zij alleen alsof ze iets wachtte. . . . maar dat was immers zoo, wachtte haar niet een nieuw leven? Ze opende haar bruidswaaijer, haar van avond door Wouter gegeven. Marion had hem beschilderd. Fijn was hij, toch stil en bescheiden, een bruidswaaijer die bijna niet anders dan plechtig kon gewaaid worden, nooit dartel, nooit speelsch kon zijn. Maar hij zou ook maar één dag gebruikt worden, een groote plechtige dag, haar trouwdag, en dan zou ze hem wegleggen in haar lade, bij 'r sluier en haar myrthen en haar bruidskleed. . . . en dan later, dan zouden haar kleinkinderen Grootmoeders bruidswaaijer zien, geel, krakend, pas op, niet scheuren of breken. . . . hij is al zoo oud, van toen Grootmoeder trouwde den tweeden keer met den jongen van Rodenberghe. . . .

Eva lachte. . . . Bijna had ze hardop gelachen.

Verontrust keek ze naar de beide lakeien bij de deur of die het wel gehoord zouden hebben. . . . ? maar, ze keken recht voor zich uit, stijf draaiden zich de staartjes van hun witte paruiken naar boven, stijf stonden de witte gevulde kousen als in gelid. . . .

O, wat rustte ze hier heerlijk even uit! Ze kon niet tegen dat staan den heelen avond. . . . 't was om hier zoetjes in te slapen met de ragfijne vioolmuziek daar uit die verre salon, een vreemd teere droommuziek, die met heel dunne lijnen een melodie neer scheen te weenen. . . . goddelijk. . . . wat speelde die man mooi! . . .

Opeens stooft er iemand binnen. Het was Gray, de particuliere secretaris van lord Richmond. Zonder Eva, die hij blijkbaar niet zag, te groeten, liep hij haastig de zaal door naar de andere. Eva zag hoe hij tusschen de gasten zocht, daarop ongeduldig een der Engelsche staf-officieren apart nam en hem iets fluisterde. Deze ging daarop verder de zaal in en Eva verloor hem uit het oog. Plotseling zag zij de lange gestalte van Wellington te voorschijn komen. Hij sprak nu op zijn beurt met Gray. Ze stonden beiden dicht bij het raam, iets van het publiek af, en spraken zacht maar blijkbaar vol emotie. De vioolmuziek hield op, de gasten applaudiseerden en er was een algemeen uit elkaar gaan. De heeren geleidden hunne dames weer naar de zaal waar Eva was, doch zij zag nu duidelijk, dat de meeste Engelsche officieren bij Lord Wellington en Gray bleven staan. Zij werd ongerust.

Zou er iets zijn!? Daar begon de dansmuziek weer, een menuet „Mag ik thans het genoegen hebben, de bruid. . . . ?"

Van Hemert stond buigend voor haar en Eva nam nerveus zijn arm, blij dat hij thans haar cavalier was, tegen wien zij zich uitspreken kon.

„Er is iets, meneer van Hemert, ik vertrouw het niet, neen werkelijk, geloof me. . . ."

Van Hemert wilde haar naar de andere zaal begeleiden, maar zij werden staande gehouden door een lakei, die Eva een briefje aanbood.

Zenuwachtig deed zij het open, las een met potlood gekrabbeld strookje: „De Minister heeft me laten roepen. Ik ben dadelijk gegaan en kom zoo gauw mogelijk terug. Maak je niet ongerust, wat je ook hooren mocht — blijf kalm, Wouter"

Zij beet op haar lippen. . . . ze kampte opeens met tranen. Er was iets, er was zeker iets! Waarom liet de Minister hem te midden van 't feest weg roepen?

Van Hemert, haar emotie ziende, stelde voor, den tuin wat in te wandelen, het was hier misschien te warm.

„Leest u dit", zeide ze en gaf hem het papiertje. Hij poogde te schertsen. „U houdt u niet aan het gebod, blijf kalm! kom, gaat u wat met mij naar buiten. . . ." Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan, de tuindeuren waren in de derde zaal en zij moesten dus de drie zalen door om daar te komen. Een stroom van gasten ging naar de danszaal voor de menuet, doch deze werd eenigszins tegengehouden door een groep Engelsche officieren, die met beleefde „bag pardons" achter lord Wellington juist weer tegen den stroom in gingen om de zaal te verlaten.

„Lord Wellington gaat heen", fluisterde Eva, „ziet u wel. . . . neen, laten we liever hier blijven. . . . Wouter kan ons hier dadelijk vinden. . . ."

Op dat oogenblik kwam lady Richmond aan den arm van den Oostenrijkschen gezant binnen. Eva zag haar zeer bleek en 't was of zij nu opeens op alle gezichten die ernst zag, de angst die zij zooveen gevoeld had. God wat was er toch!? Daar was lord Richmond! Snel ging hij de zaal door, ging Eva voorbij, en zij poogde hem te vragen maar hij wenkte even: „stel u gerust, straks". Nu zou zij lady Richmond vragen en zij stond op om naar de groep te gaan die zich om Mylady verzameld had, maar op dat oogenblik drong een dof dreigend geluid naar binnen. De adem stakte Eva. Dat was hetzelfde sombere gegons van drie maanden geleden in den Haag. Een volksooploop! Hoorden de anderen het? Ze zag om zich heen, de gezichten zagen allen bleek, als geesten dacht ze, maar neen, de muziek, liefelijk vliend menuetje, speelde door en daar in de derde zaal dansten de paren. . . opeens een schetterende scheurende trompetstoot. . . . Alarm! De muziek zweeg. . . . en weer daarop dezelfde tonen, hoog gebiedend en schrill. . . . Alle gasten stroomden toe. Angstige oogen, angstige monden in de zooveen nog lachende gezichten. De cavaliers lieten hun dames los en wilden de corridor in, maar ook vandaar drongen menschen binnen, officieren, lakeien en bedienden.

„Ladies en gentlemen!" Het was de stem van Van Hemert die zich verhief. „Dames en heeren, blijf kalm. Lord Richmond komt dadelijk terug en zal u een verklaring geven. . . . blijft kalm. Wat ik u verzoeken mag!"

Een onderdrukt gemurmur steeg op uit de feestvierende massa. Eva voelde hoe haar hand gegrepen werd en zij zag Emilie Wittinga naast zich. Haar mond beefde, tranen gleden als stille beekjes over haar wangen. Eva kon niets zeggen, drukte de hand van haar vriendin en beiden bleven naast elkaar op dezelfde plek staan. Van Hemert's verzoek om kalmte leek weer vergeten. Ieder wilde weten, ieder wilde weg, dames vroegen om haar shawls, en heeren bevalen dat de karossen voor zouden komen. Sommigen zochten naar de gastvrouw, maar men kon haar moeielijk bereiken. Daar verscheen lord Richmond met de Engelsche staf-officieren. Er was onmiddellijk stilte en lord Richmond bleek maar vastberaden, klom op een bankje zoodat ieder hem zien kon. Even trilde zijn stem toen hij begon te spreken maar dadelijk werden zijn woorden kalm en krachtig.

„Ladies, Gentlemen. Wij moeten dit feest afbreken. Zooveen is het bericht binnen gekomen, dat de Franschen voor Charleroi staan. Wij moeten onzen plicht doen en nog dezen avond den vijand tegemoet gaan. Weest dapper, dames en heeren. Die dapperheid wordt niet alleen van den soldaat gevraagd maar van u allen. Helpt ons door uw kalmte onzen plicht te doen, dan zullen wij als overwinnaars terug keeren. Onze zaak is een goede zaak, onze zaak is een rechtvaardige zaak en we hebben vertrouwen in onze bevelhebbers. Three Cheers voor Wellington! Three Cheers voor den Prins van Oranje! Leve de bondgenooten!"

„Wellington, Oranje, de bondgenooten!" klonk het uit honderd kelen. Zacht zette de muziek het Engelsche volkslied in en opeens ruischte het gezang vol en plechtig door de zaal. Vrouwen weenden maar zongen mede, een groote ontroering steeg uit het lied op, een groote emotie hing boven die vele hoofden. . . .

Dan gonsden de straatgeluiden weer aan en verdoofden het gezang. Donderend als een kletterende storm dreunde opeens de artillerie op straat voorbij; hooge commando's werden geschreeuwd. Toen begon de klok van de Sint Gudule zwaar en onafgebroken te velen week; sommige dames weenden luid, twee vielen er flauw, maar niemand behalve een paar ijverige kameniertjes die met Keusch water aankwamen, nam er notitie van, alles drong naar de gangen, naar de verschillende deuren. „Achterom dames,

de karossen wachten achter!" werd er geroepen en altijd maanden er stemmen tot kalmte, tot niet dringen....

Eva en Emilie stonden daar beiden nog. Eva onbewegelijk, Emilie zenuwachtig trillend, met haar zakdoek de lippen drukkend om haar snikken te verbergen.... Lady Richmond kwam langs hen; doodsbлек was ze, maar uiterlijk kalm. Zij drukte Eva's hand en vroeg: „Are you coming?"

„Ik wacht Wouter", zeide Eva zacht en lady Richmond begreep, knikte haar toe en ging verder.... en in weinig tijd liep de geheele zaal leeg, verdwenen de gasten in de gangen waar zij zich verdrongen om in de karossen te komen. Al duidelijker klonken nu de commando's op straat, de signalen der schetterende hoorns, 't getrappel van voorbij trekkende paarden en daarna opeens onder 't klokgelui door een andere stem: de doffe dreuning van een kanon, ver weg....

„Laten we wachten in de groene salon!" zeide Eva. Het werd hier leeg en verlaten, met al die lichten en de paar lakeien die af en aan liepen om glazen weg te nemen en kaarsen te snuiten, en de groene salon was dicht bij den ingang; daar zou zij Wouter het eerst zien.

Emilie volgde haar. Ook zij was in onrust. Van Hemert had zij lief en zij wist het nu, hij haar ook. Hij was evenals Wouter vrijwilliger en moest gaan. 't Snikte in haar. Wezenloos ging zij mede. In de groene salon ging zij bij het venster staan dat op straat uitzag. Ze tilde het dicht getrokken gordijn wat op om te zien en Eva achter haar op de empire-bank vroeg 'r angstig: „Zie je hem nog niet?" Wouter bedoelde ze natuurlijk. „Neen", kwam Emilie zacht; „er zijn zooveel menschen! een gedrang!"

Opeens dacht ze aan lady Richmond! Moest zij niet getroost worden? Hij, lord Richmond ging toch ook heen.

„Ga je mee naar boven.... Mylady zal...."

„Laat me hier! och laat me, lieve!" kwam Eva. „Ik moet op Wouter wachten! Maar ga jij kleintje, arm kindje!" zei ze opeens warm, 't verdriet van Emilie begrijpend. Ze stond op en kustte haar en beiden weenden ze in elkaars armen.

„'t Mag niet, 't kan niet!" schreide Eva, „'t is te wreed!"

Emilie kon niet antwoorden en maakte zich zacht van haar los. „Moed! moed!" fluisterde ze.

„Ga nu maar", drong Eva. „Mylady zal niet begrijpen misschien. Maar, God ik kan niet, Emilie, eerst moet ik Wouter zien."

Emilie ging en toen zij weg was, bleef Eva een poos stil zitten met de handen voor de oogen. Ze hoorde 't paardengetrappel op straat, het luiden van de klok, dat nu langzaam uitstierf en het dreunen der verre kanonnen.

Opeens trilde ze. Voetstappen op 't zachte kleed achter haar. Zij zag om. Het duizelde haar en ze greep zich vast aan de bank.

Wouter stond voor haar in uniform.

Haar stem begaf haar. „Wouter" wilde ze zeggen, maar ze kon geen geluid geven en toen opeens zag ze dat het Wouter niet was.... 't Was als verlamde ze weer van die nieuwe blijde ontdekking.

„Wie is.... U?" vroeg ze.

„Van Rodenberghe, Mevrouw".

„Van Rodenberghe?" vroeg ze als verdwaasd. Haar groote bruine oogen staarden hem aan.

„René!" Nu begreep ze! 't Was René, de broer....

„Ik ben Eva!" zeide ze, „Eva Macdonald...."

Met uitgestoken handen kwam ze naar den jongen man toe en hij, ontroerd dat hij Wouter's bruid daar opeens voor zich zag, drukte haar handen hartelijk. „Eva!" zei René.

Wat was ze mooi. Zooiets had hij zich niet voorgesteld en niet alleen mooi was ze, maar er ging een groote roerende charme van haar uit.... Zoo een vrouw had René nog nooit ontmoet, hij was geheel en al overmeesterd door haar fluweelen blik, haar rein lichtend wezen in wit satijn, haar blanke handen, haar stem en dat was het ook niet dat hem geheel wegnam, een onverklaarbare plotselinge sympathie was het.... dit werd dus zijn zuster!

Hij was naast haar gaan zitten op de empire bank.

„René", zeide ze nu, zich zelf meer meester. „We hebben den geheelen avond op je gewacht.... en nu, nu ben je er eindelijk.. in dit verschrikkelijke oogenblik....!"

„Waar is Wouter?" vroeg hij, vermoedend dat er misschien al een afscheid had plaats gehad.... dan wilde hij hem nog zien, de hand drukken vóór hij ging.

„Dat is 't juist", zeide Eva, „dat is 't juist, wist ik het maar! Even voor het alarm kwam, is hij bij den minister geroepen. Hij ging de zaal uit om jou te halen en kwam niet terug, toen kwam de paniek, hij heeft me een briefje geschreven dat hij bij den minister is geroepen, maar nu is hij nog niet terug. God René, ik ben zoo bang, dat hij misschien toch nog weg zal moeten! Wat denk je?"

René keek haar aan, met een lichte verwondering in de oogen.. „Mee zal moeten?... maar natuurlijk Eva.... hij kan toch niet achterblijven?"

„Wat kan niet?" zei ze woest, „wat kan niet? alles kan, als lord Richmond 't wil, of Wellington of Oranje.... Als hij 't vraagt! We zijn toch bruid en bruijom...."

„Denk je dat mijn broer zoo iets doen zou, Eva?" zeide René. „Weet je wel wat je daar zegt! dat zou toch laf zijn, een verraad...."

„Een verraad? waarom? als hij gaat is 't een verraad tegen mij...."

„Je bent opgewonden Eva, o ik kan 't me begrijpen, kom

wees kalm.... denk eens aan al die vrouwen die hun mannen nu zien uitrukken...." Hij nam haar hand en poogde haar door zijn medelijden kalmer te stemmen.

„Maar het is toch al genoeg als een van twee broers gaat, René.. als jij gaat hoeft hij toch niet...."

„Ik?" kwam René verbaasd en liet haar hand los.

Eva zweeg even. Waarom dat verbaasde „ik?", stond hij daar niet voor haar klaar om uit te rukken.... er ontbrak nog alleen maar den ransel aan?

Langzaam vroeg ze: „Je gaat toch.... mee? je hebt toch je uniform aan....!"

„M'n uniform!" René was het heelemaal vergeten dat hij in uniform was. Toen hij uit de kamer van van Hemert kwam, gereed om Marion in de groene salon te ontmoeten, was juist de paniek uitgebroken. Hij stootte beneden in de corridor tegen de opgewonden gasten aan en met moeite zocht hij zich een doortocht. Vragen wat er gebeurd was behoefde hij niet, uit alle monden hoorde hij het. „De Franschen, uitrukken, Wellington, dadelijk op marsch" en nergens had hij Marion of Tante Anne-Bet kunnen vinden. Misschien waren zij dadelijk naar huis gegaan? Nog eens probeerde hij het of zij niet in de groene salon was, en toen had hij Eva gevonden in plaats van Marion.

„Je uniform!" hoorde hij Eva zeggen.... „Je hebt toch je uniform aan!"

Nu vertelde hij haar dat 't maar een verkleedpartij was, een toeval, omdat hij zou hebben voorgedragen met Marion, dat het zijn uniform niet was, geleend....

„Van Wouter?" viel Eva hem in de rede.

Neen, niet van Wouter, van iemand dien hij niet kende, Marion had 't meegebracht....

Maar Wouter had 't zelfde uniform. Wouter hoorde bij de reserve.... Het duizelde Eva. Ze sloot haar oogen en opende ze toen weer wijd.... als een sombere droom stonden haar oogen.. Was dit geen beschikking des hemels? Was dit niet het wonder dat haar en Wouter redden zou?

Zij stond op, vlug, snel, en ze leek een jonge slanke berk nu. Er was zoo iets fascinerends in haar gezicht, in haar houding, dat ook René opsprong. Beiden waren even groot. Zij stond vlak voor hem. Haar oogen zagen in de zijne, haar stem was heel zacht, maar duidelijk.

„Je zegt dat het een toeval is, René, dat je dat uniform aan hebt, maar dat is 't niet.... dat is het niet! jij zult gaan in Wouters plaats!"

„Eva!"

Zij liet niet los. „Jij zult gaan in Wouters plaats!" sprak ze vast. „René, zie me aan, het is God's wil! Waarom ben je hier gekomen, waarom heb je nog op 't laatste oogenblik dien brief gekregen, waarom moest je juist op dit uur Wouter's uniform aan hebben? Waarom moet je mij ontmoeten hier alleen in deze kamer?... dat is omdat ik je zeggen zou wat je doen moest voor mij, voor je broer".

Hij trok de hand terug die zij poogde te vatten.

„Eva!" meer kon hij niet uitbrengen.

„Waarom...."

„Niet meer dat waarom. Eva", zeide hij opeens beslist en koel. „Waarom? kan je altijd vragen, het heele leven door en daarop is maar één antwoord; alle dingen gebeuren om iemand te leeren, om je zelf beter te maken.... Mijn ambt, mijn plicht verbied me om wapens te dragen, daar kijk, ik doe het af.... vechten is moorden, is vernederend...." kletterend was René's sabel aan den witten band op den grond gevallen.

„En dat vernederende, dat moorden moet je broer wél doen!?" vroeg zij. „Daar is Wouter goed genoeg voor! Is dat Christelijk!" Ze werd heftig, ze was als krankzinnig, opgezweept door haar eigen gedachten dat 't nog kon, dat ze Wouter nog kon redden.. René was moedeloos neergezonken op de bank. Zijn donker hoofd hield hij gebogen. Hij leed onuitsprekelijk.

„Alles heb ik er voor over, René," barstte Eva los, „alles, wil je m'n paretlen.... God, alles wat ik heb, René, een contract kan ik teekenen dat je rijk bent als je terug komt...."

„Hoe durf je, hoe durf je!" hij schreeuwde het bijna. Maar hoe durfde die vrouw ook hem zooiets voorstellen!

't Was plotseling stil in de kamer. Het krijgsrumoer op straat was al iets minder.... in de kazernes klonken de signalen....

Toen gleed Eva neer dicht bij de bank, en op haar knieën naderde ze René. Haar hoofd gleed op de zitting naast hem, haar hand tastte naar de zijne. „René!" ze lichtte het wondermooie hoofd op, bleek tusschen de gouden krullen, haar mond was een smartplooi. „René", fluisterde ze, „doe het, doe het alleen.... voor hem, alleen voor Wouter. Dit zal je dank zijn.... hij deed zooveel voor jou. René, ik smeeek je, ik Wouter's bruid. Ik heb 'm zoo lief, zoo lief René, eeuwig, eeuwig zal ik je dankbaar zijn.. „En altijd daalde 'r stem, 't was als gelispel der blaren.

„Ik smeeek je, ik smeeek je, toon hem nu wat je voor hem wilt opofferen.... God's wil is 't René.... God's eigen wil".

Haar hoofd lag tegen zijn arm. Hij voelde 't kloppen van haar slapen, op zijn hand.... hij voelde hoe over zijn wang een traan gleed. Hilde hij? „Voor hem, voor hem René,.... je lijkt zoo op hem, zoodat ik je voor hem aanzag. Ieder zal denken dat hij het is. God heeft je zoo gelijkend gemaakt, René, opdat jij hem redden zoudt. Je hebt dezelfde naam, jij bent alleen, hij niet, hij heeft mij.... om hem René.... doe 't om hem, ik smeeek je, ik smeeek je...."

(Slot volgt).

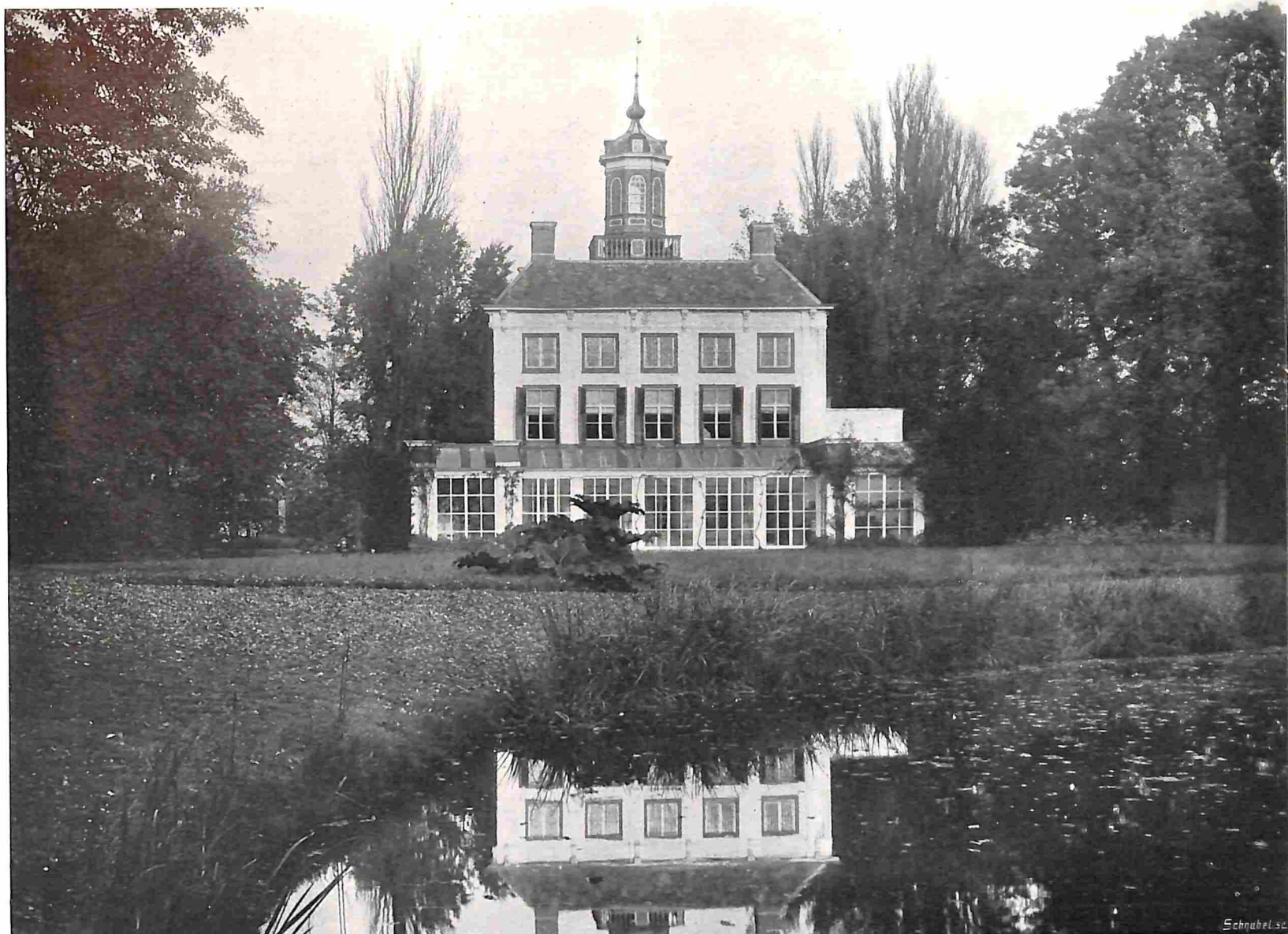

Foto C. Steenbergh.

HUIZE TOORENVLIEDT, ACHTERZIJDE.

WALCHERENSCH E KASTEEL EN BUITENPLAATS EN.

I. HUIZE TOORENVLIEDT.

WALCHEREN geldt als een eiland van typische, ongemeene bekoring. Het heeft steden en stadjes en dorpen met eigen en onderling zeer verschillende karakteristiek: een levendige hoofdstad met architectonisch schoon; een havenstad met interessant zee-verkeer; een historisch stadje met de stilte en stemming van vroegere grootheid; een coquet badplaatsje, verscholen tusschen de duinen. Het heeft in de onstuimige, drijftige zee, die het omspoelt, in zijn vlakke landschap met donkere boomgroepen en hier en daar 'n molen, de schoonheid die Holland eigen is. Het heeft bovendien bij dat landschap de pittoreske stoffage van een karakteristieke kleedij der bewoners, een kleedij, die de banaliteit van een gewoon huisje of tuintje of weggetje verheft tot een aantrekkelijk geheel. Het heeft hier en daar, verspreid over het eiland, enkele statige buitenverblijven, verrassend gelegen langs een kronkelenden straatweg te midden van allerwegen bebouwd land, waar de fraaie lanen en tuinen vol bloemen- en plantenpracht een ongedachte afwisseling geven.

Hier en daar enkele statige buitenverblijven. . . .

Er is een tijd geweest dat de voornaamste wegen door Walcheren omsloten werden door een zoo goed als niet onderbroken rij van die buitenverblijven, een tijd dat het Walchersche landschap „één luste der ooghen" was. Dat was vooral de 18e eeuw, een tijd dat het gewoonte, verlangen, bon ton der patricische families was, een landhuis te bezitten, waar zij den zomer konden doorbrengen. Een enkele maal was het een bestaand huis dat vergroot en uitgebreid werd, soms ook een oud kasteel. Meerendeels echter verrezen zij als nieuwe gebouwen in den bouwtrant van die dagen. De architectonische schoonheid van de 17e eeuw hadden die buitenverblijven niet, doch belangwekkend waren zij als kenmerken van hun tijd; belangwekkend ook om hun rijke interieurs, om den aanleg der bezitting in haar geheel.

Het was een tijd waarin de grond nog niet die buitensporige waarde had van tegenwoordig, zoodat er in den aanleg geen benepen overwegingen behoeften te gelden. Een oprijlaan van statige boomen voerde naar het huis, dat omringd was door fraaie bloemperken en boomgroepen, veelal ook aan twee, drie kanten uit het water oprees. Er was plaats voor een oranjerie waar sierplanten werden opgekweekt voor huis en tuin. Een groot gedeelte aan de buitenzijde der bezitting werd ingenomen door

moestuin, waarin een keur van groenten zorgvuldig werden geteeld. En een koetshuis met stallen flankeerde, in de schaduw van de oprijlaan bescheiden achteruitgebouwd, den ingang van de bezitting.

Er zijn verschillende streken in ons land, vooral nabij grote steden, waar zulke buitenverblijven in de 18e eeuw verrezen, doch zoo veel als Walcheren er had, zulke fraaie en uitgestrekte, telde wellicht geen enkele van die uitverkoren streken. Blader in een oude beschrijving van Walcheren zooals die van Smallegange, lees het weliswaar zoetelijk, doch altijd nog interessante boekje „Walchersche Arcadia" en de uiting dat Walcheren één luste der ooghen was spreekt uit bijkans elke afbeelding, uit vrijwel elke bladzijde. Poppendamme, Zwanenburg, Steenhove, Ter Hooge, Westhoven, Der Boede, Toorenvliedt, Duinbeke, Sotteghem, het is slechts een willekeurige greep, die we doen uit de buitenverblijven, die de Zeeuwsche adel en patriciërs op het bekoorlijke eiland bezaten.

Ontstellend weinig is daarvan nu nog over: hoogstens een vijf of zestal, die zich in hun vroegeren toestand handhaafden. Zij zijn niet gevallen als een offer van bouwgrond-speculaties, zooals zoo dikwijls in den omtrek van groote steden; zij zijn niet, een enkele uitgezonderd, wegens hoogen ouderdom bouwvallig geworden. We weten van elk der vroegere buitenvlijven de oorzaak niet, maar 't is een teleurstellend gevoel bij het snuffelen in die bewonderenswaardige Zelandia Illustrata vermeld te vinden hofstede, afgebroken, hofstede. . . . Dat is wel het opvallende, dat er zooveel hofsteden bij zijn. Is het verval der bewoners geweest onmacht om een zoo groote bezitting te handhaven, dat zij feitelijk bestaan bleef, doch in anderen vorm?

Tot de enkelen, welke in de 18e eeuw verrezen en in vrijwel onveranderden staat behouden bleven, behoort het buiten Toorenvliedt, gelegen aan den straatweg van Middelburg naar Koudekerke. Het heeft nog geheel de karakteristieke landgoedeigenschappen, welke wij hierboven in groote trekken aanduiden. Een hoog ijzeren hek, steun vindend aan zware steenen pilaren, geeft van den weg af toegang tot het buiten, dat oprijst tusschen hooge boomen. De pilaren zijn versierd met een tweestel schen: Apollo aan den eenen, Venus aan den anderen kant, waarschijnlijk van hun oude laag witsel ontdaan. (Zie de voorplaat in het volgend nummer).

De bouwtrant van het huis, in groote lijnen overeenkomstig den stijl, die in den loop der 18^e eeuw in zwang was, doet door nog meerdere soberheid dan dien tijd eigen was, reeds vermoeden, dat een verbouwing in het oorspronkelijke huis eenige verandering gebracht heeft. Het torentje, dat midden uit het dak oprijst als een opzichzelf staande versiering, geeft aan 't geheel toch een aardige afwisseling. Het is een bevestiging van wat Craandijk schreef: „Torens en soms zeer hooge torens bouwden de Zeeuw-sche families gaarne bij hunne landhuizen. In grooten getale komen zij op de afbeeldingen voor. Ter versterking dienden zij niet, maar om vandaar in vrede zijn rijk en heerlijk eiland te overzien en de schepen te bespieden — zijn schepen wellicht — die de machtige zee daar in de verte droeg, dat was voor de landheer en koopheer een genot als hij den zomer doorbracht in den lusthof, van zijn ruime winst gesticht”.

De eveneens vlakke zijgevel (slechts gebroken door een vriendelijke glazen uitbouw met balkon) krijgt meer levendigheid, warmte, intimiteit door een begroeiing met klimop. De andere zijgevel, die een uitbouw heeft, wordt overschaduwde door hooge boomen. De achterzijde geeft te zien, hoeveel fraaier ook de voorgevel eenmaal geweest is, want wat deze mist, is hier aanwezig: profileering, die, hoewel eenvoudig, de rechte lijnen van het vlak aangenaam breekt, en een kroonlijst met fraaie consoles, die aan den voorkant door een van zeer nuchter aanzien is vervangen. Een groote serre, waarlangs planten zich slingeren, vormt over de geheele breedte het ondergedeelte van de achterzijde.

Het is hier aan den achterkant dat de ligging van Toorenvliedt voornaam aandoet. In heldere kleur komt het statig uit tegen donker geboomte. Een breede vijver met begroeiende randen buigt uit het open tuingedeelte in het dichte park, waarvan het einde door den dichten aanleg niet is te zien, noch te vermoeden. Breede kastanje-kruinen en statige beuken weren eentonigheid in vorm en in nuance der bladeren. Het park heeft de stilte van het landschap rondom, een stilte die alleen verbroken wordt, door het ritselend vallen van een eikel, het snaterend opvliegen van een koppel eenden uit den „Oceaan” den vijver, die het begrenst. En toch is de hoofdstad vrij dichtbij. De torens van Middelburg zijn door de boomtakken goed te zien. Doch het stadsleven is verre van deze rustige buitenstilte.

Het zal ongetwijfeld deze fraaie en gunstige ligging zijn, naast de voortdurende overerving in de rechte lijn, welke den voor zoo menige buitenplaats noodlottigen verkoop uitsloot, dat Toorenvliedt bewaard is gebleven als voornaam landhuis uit de 18^e eeuw. En vrijwel onveranderd bewaard is gebleven, want behoudens enkele kleine wijzigingen had het nieuwe heerenhuis, dat in 1754 verrees, dezelfde hoofdvormen van tegenwoordig. Ofschoon het ranke torentje het vermoeden wettigt dat de naam Toorenvliedt daaraan zijn ontstaan te danken heeft, is dit toch niet het geval. De bezitting toch, reeds bestaande vóór het heerenhuis erop verrees, had bereids dien naam, een naam waarvan, hoe eenvoudig van samenstelling ook, de oorsprong niet bekend is. Bekend is slechts, dat op 16 Februari 1690 een hofstede aan den predikant van Koudkerke Petrus Potter verkocht werd. Deze hofstede was „Toorenvliedt”, ofschoon de „huysinge, boomgaard, dreef, sny- en weglanden” dien naam nog niet officieel droegen. Eerst later gebeurt dat, in 1725, als de weduwe van den kooper (inmiddels hertrouwd) sterft en uit den boedel ook verkocht wordt „de schoone, playsante en welgelegen hofstede genaamt Thoornvlied. met zijn heerenhuys, dreven en plantagie, visrijke vijvers, landmanswoning, schuure, stalling, bakkeet, wagenhuys en verderen opstal, mitsgaders een speelhof, boomgaard en hoveniering.” Kooper werd Galenus Trezel. Het is zijn kleinzoon geweest, die in 1754 een nieuw heerenhuis stichtte, door een gracht omgeven en omringd door een tuin in Franschen stijl aangelegd. Van den Middelburgschen burgemeester Galenus Trezel af is Toorenvliedt steeds in de rechte lijn vererfd,

Foto C. Steenbergh.

HUIZE TOORENVLIEDT. DE HAL.

zij het dan ook bij herhaling in de vrouwelijke lijn. Ondanks de vele wisselingen in bezitters en de vele veranderingen in meesteressen en meesters, waardoor zoo licht bestaande tradities niet worden gehandhaafd, heeft Toorenvliedt voortdurend het voorname, rustige bestaan van 18^e eeuwsch landhuis gehad. Geen verval of verwoesting (zels niet in den veelbewogen Franschen tijd, die voor Walcheren o. a. de bezetting door de Engelschen meebracht) werd zijn deel. En toch was het juist in dien tijd, dat de eigenaar een plaats van belang vervulde in de regeering van het land. Mr. Jacob Hendrik Schorer, wiens echtgenoot in 1793 Toorenvliedt erde als deel van de groote bezittingen der familie van den Brande, was achtereenvolgens pensionaris van Middelburg, burgemeester dier stad onder Koning Lodewijk, Staatsraad van het Koninkrijk Holland en Gouverneur van Zeeland. Het was in zijn kwaliteit van burgemeester van Middelburg, dat hij, in 1810, Napoleon bij diens bezoek zoo waardig te woord stond. 1) Napoleon toch voegde al direct bij de begroeting den burgemeester toe: „Vous êtes un traître, un scélérat, et je ferai punir les traîtres. Vous avez présenté les clefs aux Anglais.” Mr. Schorer voegde den Keizer slechts toe: „Sire, nous n'avons pas présenté les clefs aux Anglais.” De Keizer: „On a illuminé la ville à l'entrée des Anglais.” De burgemeester: On n'a pas illuminé la ville à l'entrée des Anglais.”

1) Colenbrander. Gedenkstukken V. bl. 735.

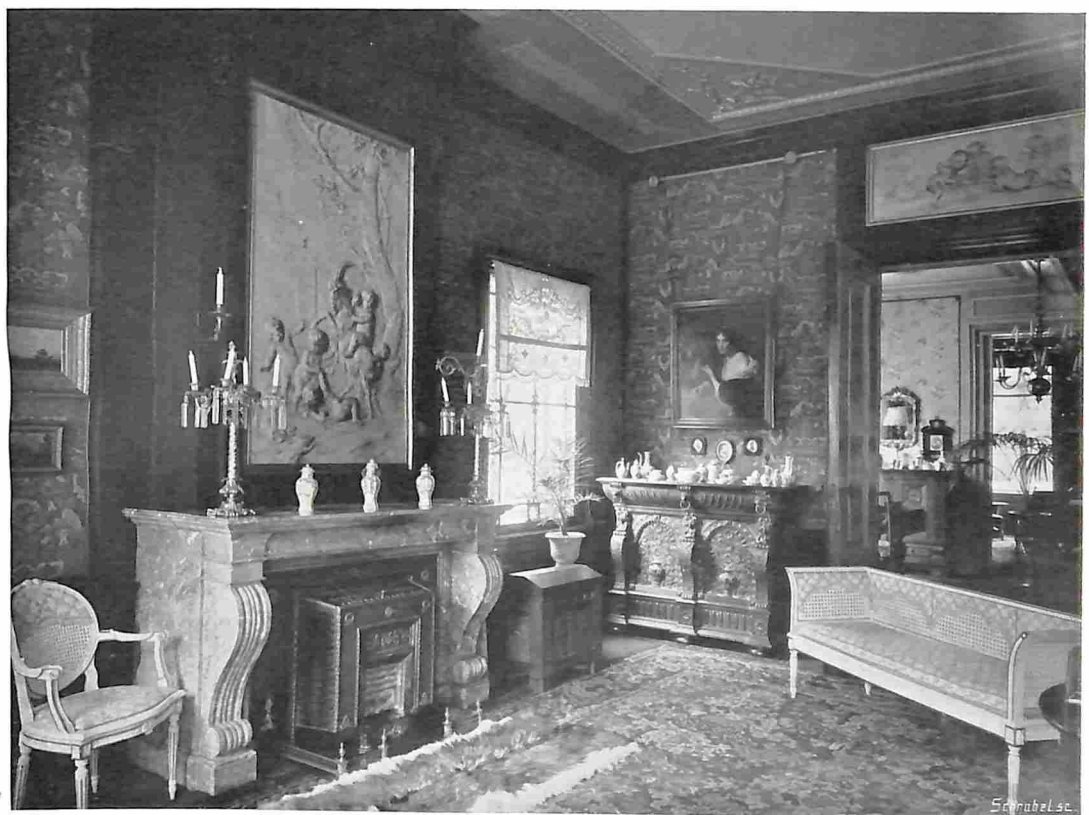

Foto C. Steenbergh

HUIZE TOORENVLIEDT. HOEKJE VAN DEN SALON.

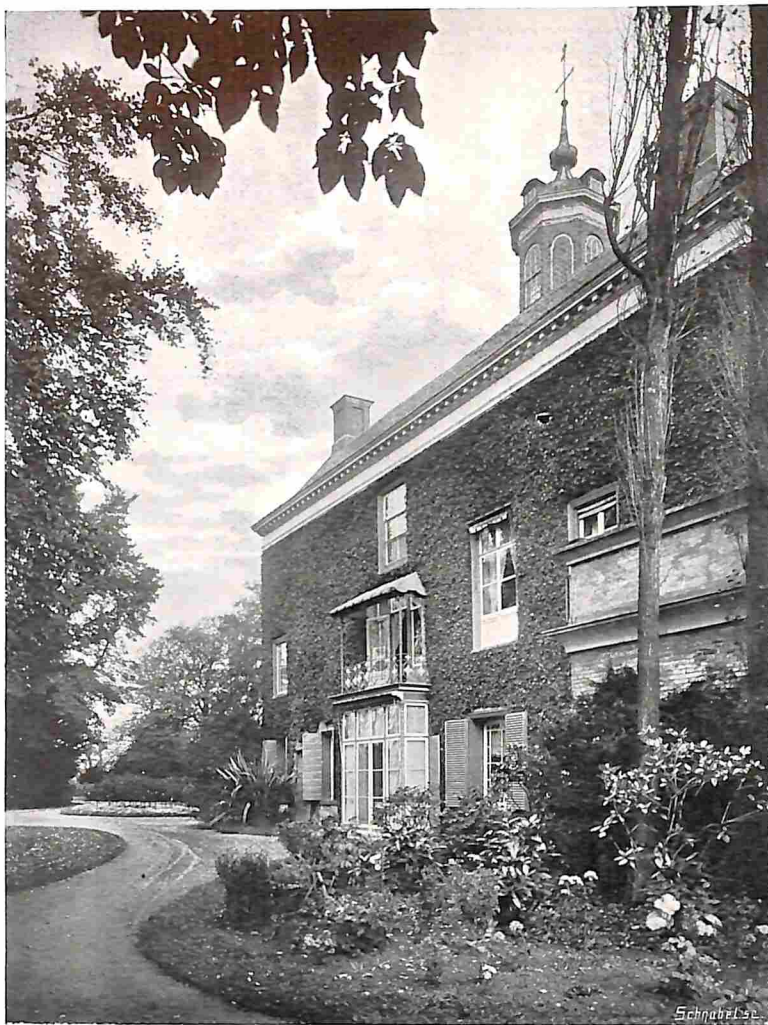

Foto C. Steenberg.

HUIZE TOORENVLIEDT, WESTZIJDE.

De Keizer liet de regeering staan en reed door. . . . De burgemeester had alle moeite de manschappen en de burgerij in bedwang te houden. Den volgenden morgen wist hij den Keizer in een zeer open en vrijmoedige rede van zijn zuiver standpunt te overtuigen, zoozeer, dat deze, na een langdurige conferentie over allerlei aangelegenheden, voor het front van de gewapende burgerij en ten aanhoore van een ieder alle satisfactie gaf, die een monarch geven kan, betuigende, dat hij in dwaling was geweest omtrent den persoon van den burgemeester. Hij beloofde dat Zeeland een departement op zichzelf zou uitmaken.

Waar de Fransche tijd en de jaren, die daarop volgden voor zoovele buitenverblijven, vooral op Walcheren, een tijd van verval, ja van ondergang was, is de eerste helft van de 19^e eeuw voor Toorenvliedt een tijdperk van behoud, zelfs van vernieuwing geweest. De Engelsche tuin-architectuur kwam naar Holland over. Het begrip, dat in den aanleg van tuinen en parken geometrische figuren, getrokken door passer en liniaal, ondingen zijn, won ook hier veld. Aan een aanleg, die zich aansloot aan hetgeen de natuur zelf vormt en tot stand brengt, werd nu de voorkeur gegeven. Volgens overlevering is het de bekende tuin-architect Zocher geweest, welke deze nieuwe opvattingen voor Toorenvliedt uitwerkte. Het graven van een „slingervijver” was een eerste gevolg daarvan. De gracht rondom het huis werd gedempt en de groote, fraaie serre verrees.

Het huis zelf onderging eenige jaren later eenige verandering, zoowel voor het uiterlijk als voor het innerlijk. Had het huis oorspronkelijk rondom een kroonlijst met gebeeldhouwde consoles, deze verdween aan de voorzijde bij een verbouwing, die tevens de fraaie omlijsting van voordeur en ramen te niet deed gaan. Tegelijkertijd werd een voorportiek met balcon aangebouwd. Niet onwaarschijnlijk is het, dat toen een geheel nieuwe vlakke voorgevel de plaats ingenomen heeft van de vroegere. Dit mag te betreuren zijn, het karakter van 18e eeuwsch patriciërshuis werd er niet ernstig door geschaad. Er is in de smakelooze eerste helft der 19e eeuw èrger gezondigd tegen bouwwerken uit vroeger tijden.

Van de enkele kasteelen en buitens op Walcheren heeft Toorenvliet zijn interieur nog het best bewaard. En toch heeft juist dat interieur door de bovenvermelde verbouwing veel van zijn 18e eeuwsch cachet verloren. Zoo is b.v. de fraaie marmeren schoorsteen in een der kamers slechts een gedeelte van een vroeger stijlvol geheel; zoo is van een rijke houtversiering in Lonis XV uitgevoerd slechts een enkel paneel over. Toch zijn er nog verscheidene zeer fraaie meubelen bewaard gebleven. Wij noemen b.v. de sierlijke tafel in de vestibule in eleganten regence-stijl, wit met verguld en grijs marmer blad. Ook de oude staande klok en de deuroplijsting vragen om meer aandachtige beschouwing.

Een aantrekkelijk hoekje is er in de groote huiskamer waar een kunstig in renaissance-stijl gebeeldhouwd eiken buffet uit de 17^e eeuw staat, bezet met fraaie porcelein. Waarschijnlijk is

dit buffet van Zuid-Nederlandsche makelij. Het is een zeldzaam voorkomend werkstuk, waarvan ook te Goes nog een exemplaar moet voorkomen. Boven het buffet hangt een vrouwenportret van Moreelse. Geen familieportret, zooals men zou vermoeden. Volgens traditie zijn er vroeger wel familieportretten geweest van de verschillende eigenaressen en eigenaars. Zeker is, dat van de verschillende eigenaars, die van 1830—1862 eigenaar was, een tweetal portretten (uit het geslacht De Huybert) aan het Zeeuwsche genootschap ten geschenke gaf. — Onder de overige schilderijen dient een ruitergevecht van Meulener vermeld te worden.

Wat bij een nadere beschouwing van het interieur speciaal de aandacht opwekt, is het eigenaardige hout, dat van een mooie warme, roodbruine tint is; „paardenvleesch-hout” wordt, met een vrij juiste aanduiding voor de kleur, deze houtsoort, die waarschijnlijk uit West-Indië afkomstig is, genoemd. Zoowel de dubbele deuren als de paneelen langs de wanden en de zware blinden voor de vensters zijn in dat hout uitgevoerd.

En dan is er tenslotte „Abram”: een marmer Hercules beeld. Het heeft de gewone voorstelling van deze figuur: leunende op een knots, een leeuwenhuid om de schouders. Volgens gevonden aantekeningen was het met oudere beelden, o.a. Ceres, een der eerste versieringen van het landhuis. Een kindergrap gaf het den meer populairen naam: „Abram”, een naam, dien het behield.

Is het niet of hiermee door de geschiedenis van het deftige huis een levendige sprank humor tintelt, dankbaarder om te herdenken dan menig ander omstandigheid of gebeurtenis?

Overneming verboden.

C. V. JR.

Sonnetten uit het Portugeesch.

door ELIZABETH BARRETT BROWNING.

I.

Gij hebt te zingen in een groot paleis,
Gij groote zanger, want ge hebt daar kans,
Dat midden-in het feest, in vollen glans
De dansers luistren naar uw zoete wijs,
En moeten stremmen hunnen woesten dans
U smeekende om méér! Wat licht gij thans
Mijn grendel op, te arm voor uw prijs?
Waarom zingt gij uw lied voor mij? Zie gansch
Mijn woon. . . . de vensters zijn verzakt, verwijd,
Mijn krekkel piept bij 't zingen van uw luit,
De uilen zoeken op mijn dak haar buit,
Ach! roep geen echo op van wat ik lijd,
Er is bij mij in huis een stil geluid,
Dat weent, zooals gij zingt: in eenzaamheid.

II.

Is 't recht, dat ik u geef, wat 'k geven kan
En u doe zitten onder bittren val
Der tranen mijn? Hoor schal en tegen schal
Me weenen, van mijn jaren droef; en dan
Wilt gij nog minnen mij? Smart is een ban
Voor allen min, zoodat ik vreezen zal
Dat het niet recht zal zijn. Want eens voor al
'k Ben niet dezelfde als gij, mijn edelman.
We zijn, al zijn we minnaars, niet gelijk!
'k Wil niet ondankbaar zijn. Ik had berouw
Als ik uw kostbaar kleed, van purper rijk,
Uw Venetiaansche glas bevlecken zou
Met mijn vergift. . . . Ach, liefste, liefste, wijk. . . .
Laat het voorbijgaan. Hoe ik houd van jou!

III.

De liefde in zichzelf, de liefde is mooi
En waardig ter ontvangst. Het vuur is fel
Bij vlas- of tempelbrand. 't Is even schel,
Of het den ceder aangrijpt of het hooi:
En liefde is vuur. Let op de tooi
Die mij omringt, van licht: als ik vertel,
Dat ik je liefheb. Zie, hoe recht en hel
Ik ben, hoe ik een stralenkrans ontplooi
Van mijn naar jouw gelaat. Niets is er laag
In liefde, al mint het laagste creatuur,
Dat God bemint, God neemt zijn liefde graag.
En wat ik voel, boven het lage vuur
Van wat ik bèn, verlicht zichzelf. Ik draag
Het liefdelicht, dat groot maakt de Natuur.

Uit het Engelsch vertaald door JOSEF COHEN. *)

*) Helene Swarth en ik vertaalden, geheel onafhankelijk van elkander, deze sonnetten tegelijkertijd. J. C.

De Sojaboon als volksvoedsel.

Onder de peulvruchten, die, zooals bekend is, een zeer hoog eiwitgehalte hebben, neemt de sojaboon, de vrucht der Glycine Soja, de eerste plaats in. Haar eiwit-, zoowel als haar vetpeulvrucht. Het is daarom licht te begrijpen, dat de sojaboon in haar vaderland een geliefd volksvoedsel is geworden. Reeds duizenden jaren wordt zij in Japan en China verbouwd en genuttigd. De sojaboon heeft voor haar groei veel licht en warmte noodig; zij gedijt derhalve het best in tropische en sub-tropische streken. Ook in Europa heeft men de cultuur van deze vrucht

ter hand genomen, echter zonder noemenswaardig succes. Waar de boon zoo'n buitengewoon voedzame spijs vormt zou het zeer zeker de moeite loonen, deze proeven nog eens te herhalen; bij toepassing van de juiste kweekwijze zullen ongetwijfeld gunstige resultaten verkregen worden.

Uit de sojaboon kunnen allerlei praeparaten worden vervaardigd. Een geleerde Chinees, Li Yu Ying, heeft daarvan in 1912 een overzicht gegeven. Zoo wordt uit deze boon melk gewonnen, die tot melkpoeder of tot kaas verwerkt kan worden. Sojameel moet zeer aanbevelenswaardig zijn voor lijders aan suikerziekte. Bovendien wordt het als toevoegsel bij confituren, chocolade en koffie gebruikt. De laatste kan men voor een derde met sojaboon vermengen, zonder dat er iets aan den smaak verandert. Jaarlijks worden in Japan 700 millioen liter sojasaus verbruikt; 10,000 fabrieken houden zich met de productie hiervan bezig. Ook de bekende Engelsche Worcestershiresauce bevat soja-extract.

L. F. H.

DE LOKROEPEN DER INSECTEN.

REEDS vrij lang neemt men aan, dat vele insecten over gehoororganen beschikken, en ten opzichte van de sprinkhanen en krekelloorten is deze veronderstelling op goede gronden gebaseerd, niet alleen wegens de opvallende geluidvoortbrenging, waartoe deze dieren in staat zijn, doch ook in verband met bepaalde organen, die klaarblijkelijk in dienst van het gehoorzintuig staan, deels overeenkomst vertoonen met het trommelvlies, deels als viool-snaren zijn geconstrueerd en die waarschijnlijk door klanken in trilling kunnen worden gebracht. Doch bewijzen, dat deze dieren werkelijk op klanken reageeren, zijn er tot dusver weinig geleverd en in al deze gevallen hadden als geluidsbronnen kunstmatig verwekte tonen gediend, hetgeen natuurlijk niet zeer wenschelijk is, immers een sprinkhaan reageert niet op het geluid van een gewerschot en een hond niet op den reuk van een roos, zonder dat hierin bewijzen tegen het gehoor van het insect of tegen het reukvermogen van den hond kunnen worden gezien. Wel is waar moeten langs dezen weg eenige bewijskrachtige waarnemingen gedaan zijn en de uitspraak van Winterstein, die in zijn „Handbuch der vergleichende Physiologie“ tot de conclusie komt, dat men op grond van de tot dusverre opgedane ervaringen de insecten evenals alle andere ongewervelde dieren het gehoor moet ontzeggen, lijkt dan ook wel wat overdreven.

Met belangstelling zijn dan ook twee onderzoekingen uit den laatsten tijd begroet, die onafhankelijk van elkaar langs zuiver biologischen weg geschied zijn, n.l. door observatie van de houding van het vrouwelijke insect tegenover den lokroep van het mannetje, en die het hoorvermogen dezer dieren ten duidelijkste bewijzen. Bij de waarnemingen van prof. Regen diende de veldkrekkel als proefobject. De onderzoeker plaatste in het midden van zijn waarnemingsveld — een met gras bedekt gedeelte van een vloer ter grootte van 4 M². — twee glazen bakken, één omhuld met matzwart papier, de ander onbedekt. In den eersten werd een luid snirpend mannetje gezet, in den laatsten een exemplaar van hetzelfde geslacht, dat niet het minste geluid voortbracht. Een in de buurt zijnde wijfje ging den laatsten bak, waarin zij het stille mannetje duidelijk kon zien, achteloos voorbij, doch om het omhulde glas liep zij ongeveer dertigmaal heen, terwijl zij het zelfs op korten afstand volgde, toen het verplaatst werd. Hield bij de herhaling van de proef het mannetje op met snirpen, dan bleef ook het wijfje direct staan en kon het zich na eenigen tijd absoluut niet meer oriënteren. De proef mislukte eveneens, wanneer aan het mannetje het snirporgaan of aan het wijfje het gehoororgaan werd ontnomen; zij leidde echter tot het door de proefdieren zelf verlangde resultaat, wanneer men het wijfje door een aan den omhulden bak vastgehecht traliewerk in de gelegenheid stelde, op den lokroep van het voor haar onzichtbare mannetje af te gaan. Het klauterde omhoog, strekte de tasters in de ruimte van den boven open bak en sprong eindelijk, het lichaam steeds meer naar voren buigend, bij het mannetje naar beneden. Dit trok zich aanvankelijk, doch ook slechts een oogenblik, verschrikt terug. Wij sparen den lezer het uitvoerige verslag over de controleproeven, welke ten overvloede nog eens bewezen, dat noch de reukzin noch het gezicht ertoe bijdragen om het mannetje tot het wijfje te brengen, doch dat dit enkel en alleen een prestatie van het gehoor is.

Belangwekkender nog zijn de waarnemingen, door Peters bij een vlinder gedaan, en wel in verband met het feit, dat er tot nu toe absoluut niets van bekend was, dat deze lichtvleugelige dieren kunnen hooren. Peters sloeg in de Walliser Alpen een mannelijk exemplaar gade van de Groote Beer — zoo heet de vlinder, die bij het vliegen steeds een knakkend geluid doet hooren. De onderzoeker zag het wijfje op dit geluid duidelijk reageeren. De wijfjes zitten vaak tusschen het gras en maken, wanneer op eenigen afstand, bijv. 1½ Meter, een mannetje over haar heen vliegt, opvallende rhythmische bewegingen met het achterlijf en in sommige gevallen ook met de vleugels, bewegingen, die precies gelijk met het geluid van het mannetje aanvallen en ook weer gelijktijdig ophouden. Eenmaal werd zelfs waargenomen, dat een wijfje er door den lokroep van een mannetje toe kwam, op den top van een grashalm te kruipen. Ook in deze gevallen volgde op het voorspel de paring, wanneer tenminste de waarnemer niet sto-

rend tusschenbeide trad. Dit laatste gelukte hem gemakkelijk, wanneer hij slechts zijn hoed tusschen de beide dieren hield. Dan reageerde het wijfje nog wel, doch het mannetje had klaarblijkelijk zijn doel uit het oog verloren. Het wijfje had dus gehoord, het mannetje gezien. Het reukzintuig, dat, zooals bekend, bij andere vlindersoorten zeer scherp ontwikkeld is, speelt, gelijk reeds uit de boven omschreven proef met den hoed en uit de nauwkeurige vaststelling van de windrichting bij de waarnemingen blijkt, geen noemenswaardige rol in het liefdesspel van de Groote Beer. Een wijfje, dat met beschadigde, reeds sterk afgevlagen vleugels in het gras zat en klaarblijkelijk niet meer tot de jongste behoorde, werd door het mannetje in het geheel niet opgemerkt, doch scheen zich ook harerzijds niets van hem aan te trekken. Wij behoeven thans niet meer eraan te twifelen, dat vele insecten, zooals alle gewervelde dieren, het vermogen hebben te hooren.

Overneming verboden.

L. F. H.

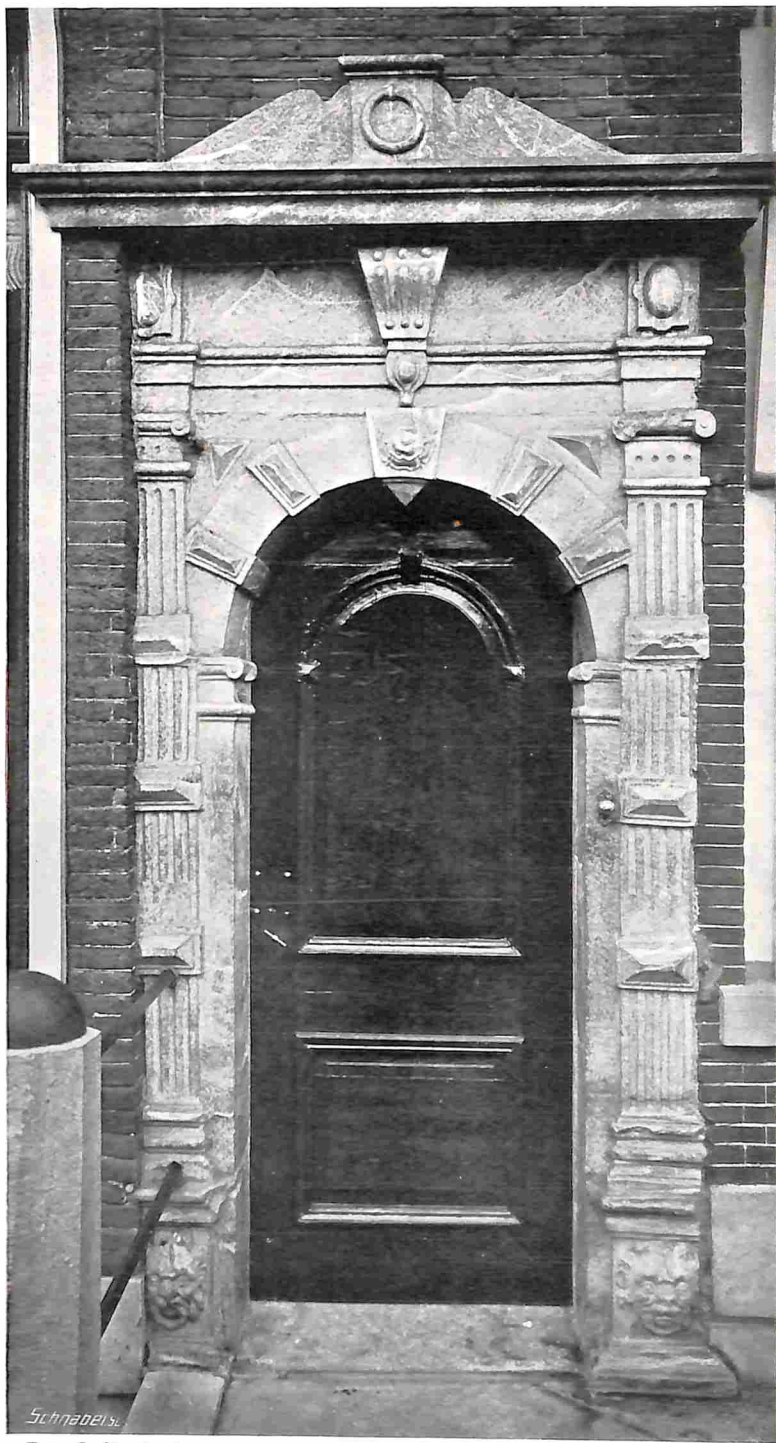
VAN ARKEL'S OUDE VESTE.

(Slot).

OUDE, zij 't ook niet zoo sierlijk als de Dalemsche poort, is het zoogenaamde Gasthuispoortje met het jaartal 1391. Het bevindt zich dicht bij den grooten toren en gaf vroeger toegang tot het sedert lang verdwenen gasthuis in de Gasthuisstraat. (Afb. op blz. 357).

Gaan we van dit poortje naar de Groote Markt, dan zien we daar het algemeen bekende Hugo-de-Groot-poortje of Hugopoortje, dat nog op de kleur na geheel is als op 22 Maart 1621, toen Grotius in zijn boekenkist er werd binnengedragen in het huis van Adriaan Doetselaar, koopman in lint en garen en zwager van Erpenius, Hoogleeraar te Leiden.

Daetselaar liet in 1627 ter herinnering aan deze gebeurtenis in het achterste gedeelte van zijn voorhuis een glasraam maken

Schmiedels.

Foto C. Steenbergh.

VAN ARKEL'S OUDE VESTE.
HET „HUGO DE GROOT-POORTJE“ TE GORINCHEM.

hoog ongeveer 6 en breed ruim 2½ voet, door dunne stijlen in drie gelijke vakken verdeeld. Men beweert, dat de Groot zelf de teekeningen er voor ontworpen en de versjes er voor gedicht heeft. Het raam is fraai beschilderd met voorstellingen uit de geschiedenis en met familiewapens.

Links ziet men een tafereel uit de geschiedenis van Miltiades en de buste van Rombout Hoogerbeets. Het onderschrift vermeldt, hoe beiden „quaden loon (hebben) ontfaen” en „verwesen (zijn) sonder schult”. Het middelste vak bevat het borstbeeld van De Groot en daaronder de geschiedenis van Titus Vinius, den Romein, die door zijn vrouw in een kist werd verborgen, toen hij door het tweede Driemanschap was vogelvrij verklaard.

Het derde vak stelt voor een tooneel uit het leven van Metellus, den Romeinschen veldheer, die na den oorlog tegen Jugurtha ondanks zijn dapperheid door Marius werd ontslagen en door den Senaat verbannen. Boven dit tafereel staat het borstbeeld van Thomas Erpenius.

Het raam wordt thans bewaard in het Burger-Kinderweeshuis in de Molenstraat, evenals de zoogenaamde „kast van Hugo de Groot”.

Ook deze kast stond vroeger in het huis van Daetselaar vóór een nis. Oogenshijnlijk is het een gewone kleerkast, maar de achterwand kan draaien en toen zij voor de nis stond, zou niemand vermoeden, dat zij aan den achterkant een veilige schuilplaats kon verleenen aan vervolgd. Men beweert, dat Grotius eenige angstige uren in die schuilplaats heeft doorgebracht, vóór hij door het Hugopoortje de woning van Daetselaar weer verliet, om als metselaar gekleed naar Frankrijk te vluchten.

De vele bezoekers van dit Weeshuis worden eerst toegelaten in de ruime Regentenkamer, waar prachtige schilderijen hangen uit de vijftiende en de zeventiende eeuw, meest portretten van stichters en regenten.

Ons bestek laat niet toe, meer over deze en andere bezienswaardigheden te schrijven; we meenen genoeg te hebben doen zien, dat Arkels Oude Veste een bezoek van landgenoot en vreemde in ruime mate verdient.

In deze dagen trekt Gorinchem vooral de aandacht als één der vijf verdedigingspunten van de nieuwe Hollandsche waterlinie. Alle voorbereidende maatregelen zijn genomen, om door

middel van een inundatie van Gorinchem tot Muiderland tot een eiland te maken en evenals in 1672, maar thans met beter hulpmiddelen, het vaderland tegen een overmachtigen vijand te verdedigen. *Overneming verboden.* P. J. VERLEE.

IN DAGEN VAN LEED.

Oorspronkelijke novelle.

PAPA was bankier en van beide kanten waren er gouden schijven. Nini, de eenige dochter van meneer Lemmen Brenekamp, gold voor eene gelukkige, en zij nam het er van.

Om den dag te beginnen sliep ze altijd heel lang; vroeg opstaan is goed voor arme menschen. Betje bracht haar om half negen een kopje warme koffie aan bed. Dat was de gewoonte van het huis; en evenzeer was mevrouw Lemmen Brenekamp gewend te vragen, elken ochtend op den zelfden toon:

„Had de juffrouw niets anders noodig, Betje?”

„De juffrouw vroeg of er geen brieven waren, mevrouw”.

„Laat ze toch maar eerst rustig uitslapen, vindt je ook niet, Alfred?”

Meneer Lemmen gaf zijn vrouw nooit ongelijk.

„Dat kind leest veel te veel, dunkt me, man”.

„Ja, vrouw, doe er eens wat aan!”

„Vond je ook niet, dat ze er gisteren wat bleek uit zag?”

„Werkelijk?”

„Ik ben maar zoo bang dat haar iets scheelt. Nini is niet sterk”.

„Dacht je dan, dat we den dokter er eens over moesten spreken?”

Daar kwam papa nu altijd weer mee aanzetten en mevrouw schrok er altijd weer van.

„Ik zal zelf maar eens naar boven gaan kijken”.

Dat klonk als een geruststelling.

Papa was er nog al gerust in; wat mevrouw echter den eenen dag niet bemerkte had in het uitzien van haar dochter, dat zou ze den volgenden dag zien. Aldus leefde haar ziel in een voortdurende schommeling van angst en vrees om een kwaad, dat niet bestond dan in hare verbeelding. „Wat zou ze anders ook met haar tijd beginnen”, lachten de meiden. En te meer, daar haar man het gewoonlijk te druk had om zich zorgen te maken over haar zorgen, vond ze zich wel wat een ongelukkige vrouw.

Nini was tener, maar niet juist zwak. Ze zag bleek zooals dat hoort bij deftige menschen. Om mama's kommer gaande te maken was het genoeg, dat zij haar gewone vroolijkheid eens temperde tot bezadigder ernst, of zich een poosje blijkbaar geheel in haar boek verdiepte. Ernstig was zij wel niet vaak, maar van lezen hield zij.

De klokken luidden in Sint Servaas. Het was Zondag.

„Was ik toch maar opgestaan”, soesde Nini onder den neteldoeken troonhemel van haar ledikant: „het luidt voor de hoogmis en Max Hartman speelt... Nu ja,” dacht ze, „hij zal nog wel vaker op het orgel spelen. Prachtig weer vandaag...!”

De gouden klaarte van daar buiten schaduwde het vensterkruis donker tegen het neergelaten rolgordijn. Weer vielen de wimpers over haar oogen.

Zachtjes een voorzichtig kloppen aan de deur: „Kindje”....

„Ja, ma, kom u binnen?”

Poeier-geurig wolkte mevrouw Lemmen Brenekamp in haar peignoire de atmosfeer van blauwig grijs en wit en zilver binnen, die door Nini's slaapkamer hing.

„Wel gerust, lieveling?”

„Dank u, ma, en u... Moet ik opstaan?”

„Wil je niet liever nog wat blijven liggen? Gevoel je je niet wel?”

„Waarom zoo, ma? Nee, ik zal dadelijk opstaan.”

De moeder zag met bezorgdheid door Nini's slaapkamer rond; op het nachttafeltje lagen boeken.

Bestraffend hield zij den vinger op:

„Heb je nu toch weer gelezen, en ik heb je zoo gevraagd....”

„Och ma, die liggen er maar voor het geval, dat ik vroeger wakker ben dan gewoonlijk.”

„En hoe kom je daar nu weer aan?”

„Van Swartse geleend.”

„Jullie zitten veel te veel in de boeken; dat kan niet goed voor je zijn.”

„Hè ma, nu brommen, bij dat mooie weer....”

De oudere dame boog zich over hare dochter en kuste haar.

„Welke jurk zal ik vandaag aantrekken, wat dacht u?”

„Doe je blauwtje aan.”

„Nee, die is te donker voor dat lichte zonnetje.”

„Je bedenkt niet, dat het koel is, zoo vroeg.”

„En het is zomer, Juli nog wel!”

„Nu, je grijze dan; maar zeker niet de witte.”

„En nu wou ik zoo graag de witte voor vandaag.”

Mevrouw Lemmen zuchtte: „dan moet je het zelf

Foto C. Steenbergh.

VAN ARKEL'S OUDE VESTE.

DE „HUGO DE GROOT-KAST” IN HET BURGER-WEESHUIS TE GORINCHEM.

maar weten; maar het is werkelijk koel... Wil je dan nu opstaan?"

Nini was op, en bezig met haar blonde vlechten.

„Als Mendels me toch vandaag dien van Duyn niet aanwijst, dan zal hij er van langs krijgen: ik geloof toch nog, dat het die leuke kerel is, met dien strammen zwarten knevel. Jammer, hij heeft zulke borstelig haar..."

De vlechten zaten volgens de regels van de kunst.

„Dat liedje van Hartman blijft ook lang uit", dacht ze een oogenblik later...

Dat ééne krulletje een beetje loshalen.

„Ik zou toch wel eens willen weten of die Zwartse niet aan trouwen denkt... Die is zoo jong niet meer".

Nu haar jurk nog. Die blauwe natuurlijk niet.

„O, mijn kanarie-schat", riep ze opgetogen uit en liet haar handje streelend gaan over haar nieuwste japonnetje. Dat was nu de allernieuwste mode, de allerlaatste chic. „Wat een dotje toch, wat een snoes..." En ze drukte haar lippen op het elegante mouwtje van het baltoiletje. Toen trok ze het wit-kanten aan.

Het raam ging open en de kamer stond nu vol gouden glansen.

Het jonge meisje boog even over het kozijn heen en zag naar buiten. De Breestraat lag stil beneden haar. Het is de deftigste straat in Maastricht. Op het einde daarvan ligt het Vrijthof. Daar beurt boven de boomen van het plein de Sint Janskerk haar hoogen, slanken toren, en de zomerlucht blauwt door zijn ranke vensteropeningen heen. De donker roode Sint Servaasbouw vult den verderen achtergrond, met zijn vele toppen tegen den klaren hemel.

Nini zag het als iets dat zij er altijd had gezien.

Over de huizen en de stille straat beneden lag de vroege zomerdag met al zijn zonne-vreugde, gelijk een onuitgesproken, stil geluk.

In Sint Servaas was de laatste mis ten einde. Langs alle zijden stroomden de menschen weg. Door het rijk portaal dat aan de noordzijde den kruisgang afsluit, en door de breede poort aan den zuidkant donkerde de menschendrom in gulpen naar buiten. De mannen in zwarte groepen voor op. Daarna kleurde er langzaam ook de bonte vroolijkheid der vrouwenkleeren door henen. Het groote plein stroomde vol. In het ovale middenperk dat de muzikent omgeeft met welige groenigheid, spoten de twee fonteinen hun kristallen stralen, waarin de zonneschijn verschemerde tot het kleurenschema van den regenboog. De middagwandelaars zochten de schaduw van de lindelaan, die het vierhoekig Vrijthof zoomde. Zoo vormde het geheel het levendig en kleurrijk beeld van bijna kermisblijde drukte.

Voor de koffiehuisen raakten de stoepen gevuld; de kasteleins hadden er tafels en stoeltjes buiten gebracht. De drukte schoof langzaam naar de eene zijde af, waar de vele café's liggen, in goede buurtschap naast elkander. De andere zijde wordt geheel door de prachtgebouwen ingenomen die de trots vormen van de historische stad. Helder in het zonlicht ligt er de hoofdwacht, tusschen het boomen-groen, tegen de achterzijde van den ouden grijzen dom gebouwd. Den kloosteromgang dekt zij aldus geheel, en gedeeltelijk ook de absis. Maar boven de boomen rijst de koor-schelp omhoog met haar pijleromgang en het stralend cirkeldak, en om het heele kruis der daken heen, het vijftal torens dat het breed geheel bekroont.

„Zie je ze?" fluisterde mevrouw Lemmen Brenekamp hare dochter in het oor, zonder op te zien.

Nini had de beide officieren reeds opgemerkt. Mendels en Zwartse waren het, als naar gewoonte des Zondagmorgens, na de laatste mis.

Toen nu de dames opzagen, groetten de luitenants met de hand aan de kepi en stonden een oogenblik onbewegelijk; dan naderden zij mevrouw Lemmen als goede bekenden, en de oudere dame stak hun beiden

Foto C. Steenberg.

VAN ARKEL'S OUDE VESTE.
HET GASTHUISPOORTJE VAN
1391 TE GORINCHEM.

het eerst de hand toe in vroolijke vertrouwelikheden.

„Permitteeren de dames", vroeg Mendels luchtig en zelfbewust, met den charmanten glimlach, die hem nooit verliet.

Zij wandelden samen verder.

„Zwartse, wat zie je er somber uit vandaag?" en Nini zag kinderlijk naar zijn mannelijk-ernstig gelaat op.

Hij ging links van haar, terwijl Mendels aan den anderen kant druk met mevrouw Lemmen te praten liep.

„Och ja," zei hij traag, „zou je niet?"

Zijn donker haar en baard deden hem, naast zijn blonden vriend vooral, veel ouder schijnen dan hij inderdaad was.

„Heeft Mendels je soms weer geërgerd door zijn praten?"

„Nu", zei hij met een klein verwijt aan het adres van zijn makker, „het is zeker, dat hij den ernst van het oogenblik niet zoo donker inziet".

„Of hij gelijk heeft!" meende Nini, en hare mooie witte tandjes lachten tusschen de roode lippen door.

Hij antwoordde niet, maar zag, niet zonder zijn wrevel te verbergen, op haar neer.

„Zou je soms ook willen kibbelen met me, bij dat mooie weer nog wel? Kom maar op", lachte ze als een ondeugend kind.

En toen hij niet heel gauw antwoordde: „zeg, ik heb je boek al bijna uit, maar mooi vond ik het niet".

Doch Zwartse zei weer niets.

„O maar", riep Nini op een heel anderen toon nu, geërgerd, „ik geloof heusch dat jij vandaag een schandalige kwa-zin heb...? Wat is er toch?"

Mendels had het druk met mevrouw Lemmen over den aanslag op het kroonprinselijk paar van Oostenrijk.

„Verschrikkelijk", zei mevrouw maar voortdurend.

„Vind jij het dan ook niet ontzettend, Nini?" vroeg Zwartse. „Ja, natuurlijk", antwoordde ze droog.

„En nu de gevolgen", ging Zwartse verder; „want daar blijft het niet bij. Het zou me niet verwonderen als van avond de oorlog al verklaard werd aan Servië".

„Oorlog?" beangstigde mevrouw zich.

„En wie weet wat voor een!" merkte Zwartse op, „want als Rusland er bij blijft en Servië de hand boven het hoofd houdt, dan springt Duitsland ook wel zijn bondgenoot ter zijde. En wat zal Frankrijk dan doen? Dan blijft Engeland er ook niet buiten..."

VAN ARKEL'S OUDE VESTE.
MOLEN OP DE WALKADE TE GORINCHEM.

„Mendels, rechts van je, kijk”, schoot Nini op eens wakker, „is hij dat nu, zeg. . . .”

„Met dokter van Xanten, bedoel je? Van Duyn, hè? ja. . . .”

„Stel hem me voor dan. . . .”

Dokter van Xanten had gezien dat de groep naar hem uitkeek. Hij kwam naderbij en stelde Mr. van Duyn voor.

Nu gingen ze allen samen in breeden zwier de Breestraat in, met trage, Zondagsche pasjes. Nini, in haar witte jurk, straalde onder de zomersche zonnigheid.

„Gaan de heeren met ons mee naar huis?” noodigde mevrouw Lemmen.

„Pa is misschien al wel naar „Momus”, meende Nini, „en die jonge lui hebben het des Zondagsmorgens zoo druk met hun vensterparade; als ze nu van middag eens kwamen? Ik zal thee zetten,” voegde ze er aan toe, zonder verder antwoord af te wachten. „U komt mee, dokter, en u immers ook, meneer van Duyn?”

De dames zwierden na een laatste sierlijke buiging het deftige huis in de Breestraat binnen.

„Wat zag ze er weer snoezig uit”, merkte Mendels op.

„Jammer maar, zoo oppervlakkig”, zei Zwartse.

„He, Pa, ben u er nog”, lachte Nini bij het binnen komen, „we dachten eigenlijk, dat u al weg zou zijn. Zwartse en Mendels liepen een eindje met ons op, met dokter Xanten en van Duyn, de advocaat. Kent u die ook soms? Ze zouden van middag een kopje thee komen drinken met ons”.

„En zoo juist gaat Max Hartman de deur uit, die kwam eens vragen of we na vier uur geen belet hadden. Ik heb hem gezegd dat hij maar zou komen”.

„Nou”, liet ze bitsig haar spijt blijken, en haar lachend gezichtje betrok.

„Was dat dan niet goed, kind?”

„Wel zeker niet, Pa”.

„Nu, wat zou het, of er ook anderen komen?”

„Kan ik die dan samen hier hebben?”

„Waarom niet? en hoe kon ik dat weten? Maar je kunt hem immers wel een boodschap sturen”.

„Hem opzeggen, kan ik nu óók niet”.

„Vraag hem dan vroeger te komen, of van avond”.

„Van avond kan ik niet. Jakkas, wat naar”.

„Maar waarom zou Hartman niet samen hier kunnen zijn met de anderen”.

„Omdat die niets geven om muziek, — en hij heeft geen andere conversatie. En dat is vervelend, voor beiden”.

„Hij kan het immers leuk vinden om naar de anderen te luisteren”.

„Kind”, meende mama, „je hoeft hem toch maar eenvoudig af te zeggen en daarmee uit! 't is toch maar je muziekmeester”.

„Nee”, en ze wierp het kokette hoofdje in den nek, — „dan laat maar”.

„Wat, laat maar”, vroeg pa, echter te goedgeig om boos te worden.

„Dan zullen we wel zien”, zei Nini bondig.

Mama schudde het hoofd, ouder gewoonte, en pa nam hoed en stok en ging naar de Soos.

* * *

„Dat jij niet meer met Mendels op hebt, dat snap ik niet”, betoogde mevrouw Lemmen Brenekamp, met een zijdelingschen blik op hare dochter.

„Zwartse is me te veel, en Mendels is me te weinig”, antwoordde ze spottend. Maar die spot ontging hare moeder, die opschrok: „Twee zulke nette menschen, kind, en van de eerste families van Holland. . . .”

Toen kwam Max Hartman binnen.

Zijn bruine haren lagen een beetje langer over zijn voorhoofd heen dan bij de meeste menschen, maar het was niet opvallend. Ook was er verder niets bijzonder opmerkelijk in de uiterlijke verschijning van den organist van Sint Servaas. Hij droeg donker blauw, met zwarten stropdas en geel strooien hoed. Hij droeg zijn handschoenen en zijn lakschoenen als ieder ander heer, die staat op netheid en voorkomen. Toch was hij op het land geboren en groot gebracht in behoefteigheid. Maar zijn buitengewoon talent had hem voor de maatschappij gered. Toen hij met de eerste prijzen en medailles in goud, uit het buitenland terugkeerde in de provincie, nam de stad hem op als een vreemdeling die gevierd moet worden, en was hij overal welkom bij al wie zich iets liet voor staan op ontwikkeling en kunstzinnigheid.

Hartman had een rolletje onder den arm, toen hij de voorkamer binnen stapte, waar de familie zich bevond.

„Is het er?” riep Nini opfleurend, en haar glimlach straalde.

„Mag ik het u aanbieden als een blijk van mijn erkentelijkheid?”

„Erkentelijkheid”, herhaalde ze, het woord afwijzend, en ze kleurde licht.

„Ik hoef u toch niet te zeggen hoe ik het op prijs stel, dat ik altijd even hartelijk door u bejegend word wanneer ik hier mag komen, en dat is geen zeldzaam gebeuren. Muziekmeesters gaat het anders altijd niet zoo. . . .” Hij zocht een woord.

„Voor den wind, meent u?” schertste Nini, toen ze het rolletje opende. „Wij zien u immers graag komen”.

De bankier knikte bevestigend. „Kom maar gerust, jonge vriend, altijd welkom”.

Max boog, ook naar de zijde van mevrouw, die van de sofa af, een nieuwsgierig-bezorgden blik op Nini wierp.

„Weer wat nieuws, kind?”

„Een opdracht aan mij”, antwoordde ze.

„Zoo, zoo”, zei meneer op beschermenden toon. „Dat is aardig. Van u zelven? Wel, wel. . . .”

„Wat leuk”, zei Nini in zich zelve, „zoo je eigen naam gedrukt te zien.”

„Dat zal wel heel wat in hebben, zoo'n werkje? maar denken: alle begin is moeilijk; dat is bij alles zoo”, zei Lemmen hartelijk.

„Nu moet u er eens heel gauw wat uit spelen voor me, meneer Hartman”.

Het waren zes liederen op verschillende teksten, voor mezzo sopraan met klavierbegeleiding.

„Zou u er uit kunnen zingen?” vroeg hij.

„Toch niet van het blad! Nee, ik wil ze het eerst van u zelven hooren”.

Onderwijl bladerde hij het heele bundeltje door, tot het laatste van de zes nummers.

Toen zette hij het op den vleugel en liet het voorspel met zijn

ingehouden, weemoedigen klank door het vertrek zweven. Wiegend droeg de begeleiding op een stroom van weemoedige klanken, de droomende woorden van Heine's lied:

Ich such eine Blume, doch weiss
ich nicht welche;
Das macht mir Schmerz.
Ich schau in alle Blumenkelche,
Und such ein Herz.

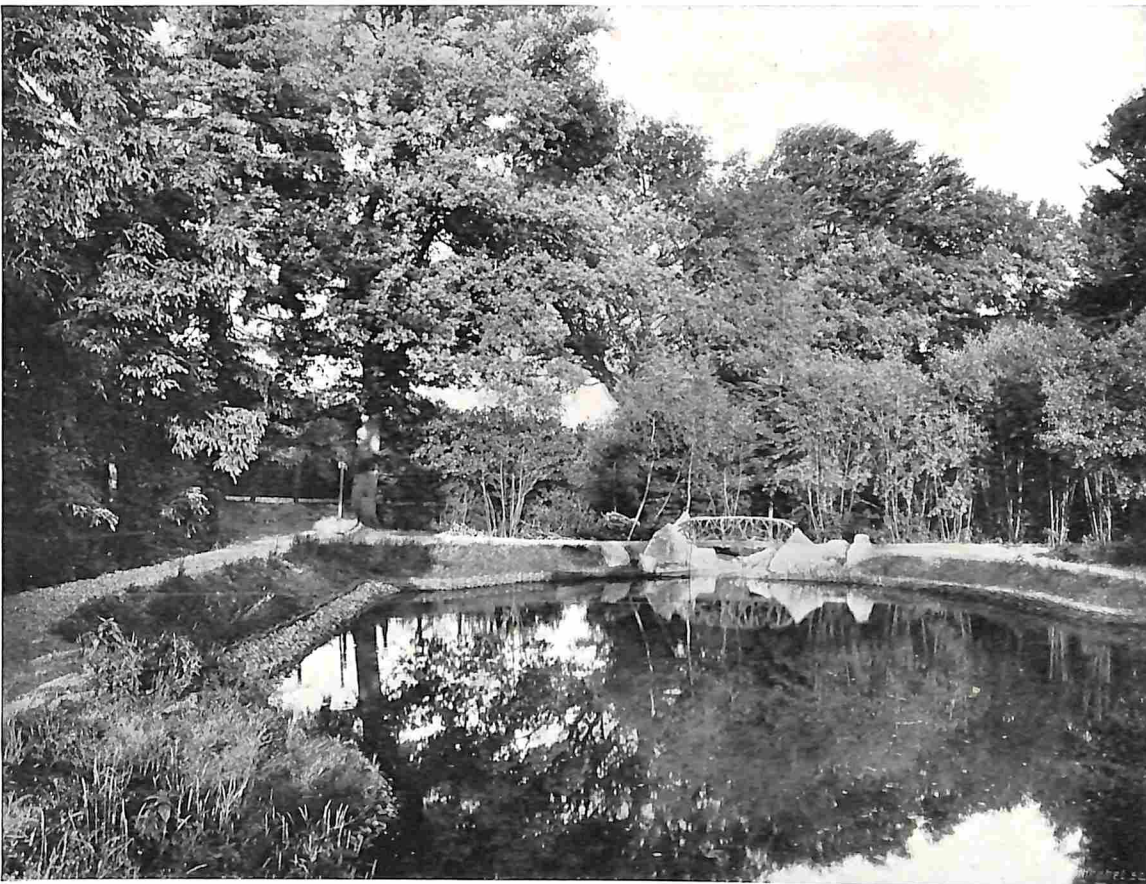
Es duften die Blumen im Abend-
scheine;
Die Nachtigall schlägt;
Ich such ein Herz so schön wie
das meine,
So schön bewegt.

Mevrouw keek uit het venster en meneer was in zijn krant verdiept. Maar met schitterende oogen stond Nini naast den vleugel en dronk de zoete betoovering in der weeke, teer-zwevende melodie.

Die Nachtigall schlägt und ich
verstehe
Den süßen Gesang;
Und beiden ist so bange und wehe,
So weh und bang.

„Prachtig”, welde het Nini uit het hart. De jonge kunstenaar zag haar in verrukking aan.

FELIX RUTTEN.
(Wordt vervolgd).

HET LANDGOED „DE DUNO” VOOR WANDELAARS OPENGESTELD!
VIJVER OP „DE DUNO”.

„DE DUNO” VOOR WANDELAARS OPENGESTELD. GEZICHT VAN DE DUNO OP DEN RIJN.

Het landgoed „de Duno” weder voor wandelaars opengesteld.

Een blijde tijding komt uit Arnhem's mooie omstreken tot ons. Waren in de laatste jaren enkele buitenplaatsen in de omgeving van Arnhem voor de vrije wandeling gesloten, dezen zomer is, van 15 Juli tot 1 September, bij wijze van proef, een der meest bekende buitenplaatsen evenals vroeger voor wandelaars opengesteld, en wel „de Duno”, het landgoed dat met zijn breede terrassen en tuinen, zijn vijvers en zijn zwaar geboomte zoo buitengemeen fraai gelegen is op een in de rivier de Rijn uitspringende hoogte, vanwaar men een heerlijk uitzicht heeft op den stroom en op geheel verschillende en toch beide zoo bekoorlijke landstreken: de Veluwe en de Betuwe.

De tocht er heen „boven over” of „onder langs” is zoo bekend, dat wij er niet over durven uitweiden; men weet dat het een der beroemde mooie wandelingen in ons land is.

Bij wijze van proef is „de Duno” opengesteld. *Men weet wat dat beduidt.* Laat van de geboden gastvrijheid niemand misbruik maken!

HET HAAGSCHE BOSCH.

NOG iets over het Haagsche Bosch.

Een paar weken geleden heb ik hier gevraagd, of het volk der residentie het Bosch wel genoeg waardeert. Nu zou ik een andere vraag willen stellen. Deze n.l. of de niet-Hagenaars, die het Bosch bezoeken, daarin wel met enig overleg weten te wandelen. Of zij er wel de mooiste plekjes en de bekoorlijkste wegen in weten te vinden. De Hagenaar, die het Bosch geregeld bezoekt (al zijn het er niet zoo bar veel) raakt zoo allengs wel met het intiemste en mooiste vertrouwd. Hij dwaalt, en op die dwaaltochten leert hij de schoonheid, hoe ook verscholen soms, kennen. Allerlei verrassingen zijn hem daarbij bereid. Ik althans wil wel eerlijk zeggen, na jaren een trouw bezoeker van het Bosch te zijn geweest, dat ik telkens nog voor nieuwe schoonheid sta, dat ik zoo af en toe nog weggetjes vind, die ik niet kende, en die weer een frissche, intieme verrassing zijn. Zoo wordt, voor wie het Bosch geregeld bezoekt, dit stuk natuur, door Hofdijk zoo geestdriftig bezongen, een onuitputtelijk boek van schoonheid en vrede, waaraan telkens nog nieuwe bladzijden worden toegevoegd.

Maar de dagjes-kanten, maar de vreemdeling die het Bosch eens een keer gaat bekijken (vaak op dezelfde manier als waarop

hij een beroemd monument of een schilderij beschouwt), en die „op goed geluk” er doorloopt, ziet nog maar al te vaak alleen den buitenkant van deze schoonheid.

Mag ik een enkelen wenk geven?

* * *

Het Bosch ligt — om het zoo eens uit te drukken — tusschen twee stations in: de *Koningsbrug* en het *Hotel Boschhek* (het bekende Roomhuis). De *Koningsbrug* is het stads-station: zij ligt in 't verlengde van 't Korte Voorhout. Het *Boschhek* is het station aan den kant van Wassenaar: hier kunt ge, vooral op Zondag, naar hartelust genieten van de imposante verkeers-drukte langs den Leidschen straatweg, een onafgebroken, staag dóór-stroomende, dóór-golvende, dóór-jagende druke in allerlei vorm. Hier hebt ge één der voornaamste punten van Holland voor u, wat het verkeer betreft. Recht-uit genomen (het *Boschhek* ligt wat Noordelijker dan de *Koningsbrug*) is de afstand tusschen beide stations, als ge op uw gemak wandelt, een ruim half uur. Hoogstens drie kwartier.

De mooie, breede laan die zich aanstonds opent (wat schoonheid is hier in de stormen der laatste jaren verloren gegaan!) is de *Hoofd-laan*. Links hiervan, waar fiets- en wandelpaden liggen, groent in z'n groot oppervlak het *Malieveld*, rechts, waar ge om plantsoenen kunt heen kuieren, ligt de *Koekamp*, met de vele, sierlijke herten: aan 't eind daarvan staat de aardige boschwachters-woning.

Maar aan 't eind van de *Hoofdlaan* (als ge de tram-rails zijt gepasseerd) staat ge eerst recht voor de vraag: waar nu heen? Want hier begint het Bosch eigenlijk eerst goed. Ge kunt nu, als ge een minnaar van drukte zijt en overal den hoofdweg wilt volgen, links af gaan, den straatweg op en dan, dien weg volgend, spoedig weer rechts den straatweg verder (in 't verlengde van de *Boorlaan*, die aan de over-zijde van 't *Malieveld* loopt).

Doe dat niet.

Zeker, als ge 't wèl doet, komt ge, niets anders dan den straatweg volgend, vanzelf bij 't station *Boschhek* en hebt ge 't stadswoud in z'n volle lengte doorloopen. Maar 't mooie er van hebt ge niet gezien.

Ga liever, als ge de *Hoofdlaan* uit en de tram-rails overgestoken zijt (hier naar rechts hebt ge aan 't *Bezuiden-hout* één der hoofdingangen van 't Bosch), ga liever dan het óver-bekende *Kerkpad* op. Dit vindt ge daar een klein eindje naar rechts: de ingang noodt u al van zelf. En nu maar dit pad langs. Ge hebt hier aanstonds één der mooiste deelen van 't prachtige Bosch: we zullen het u niet beschrijven, ge geniet er wel van. Allerlei slingerpadjes lokken u hier tot omwegjes, en het *Kerkpad* blijft trouw in 't zicht. Verdwalen is moeilijk. De societeit komt ge tegen,

Foto C. Steenberg.

HET OPENLUCHTSPEL TE OISTERWIJK (NOORD-BRABANT).
TOONEEL UIT HET EERSTE BEDRIJF VAN HET BIJBELSCHE DRAMA „DE VERLOREN ZONNEN”. HAMUL VERTREKT, ZONDER VAN ZIJN VADER HELON AFSCHIED TE HEBBEN GENOMEN.

en langs de rijk-belooverde paden die hier in menigte zijn, wordt ge tot dicht bij den vijver gevoerd. Eerst de straatweg over (het verlengde van de Laan van Nieuw-Oost-Indië), en dan de rechteroever van de vijvers langs. Op zonnige zomer-dagen is het hier verrukkelijk en wie tijd heeft moet, behalve de vijver-paden, ook het méér dan bekoorlijke slinger-pad volgen, dat iets meer naar rechts loopt en waartoe tal van zij-laantjes toegang geven.

Den grooten vijver heelemaal voorbij, slaat ge links af: één der meerdere zij-paden rechts leidt nu in de richting van het Boschhek, en als ge zooveel mogelijk aan den rechterkant blijft, passeert gij, van uit de verte althans, het *Huis ten Bosch*.

En terugkomend? Wel, als ge dan den anderen kant van het Bosch neemt, is er keus te over. Het woud is hier veel breeder. Ge kunt weer langs de vijvers wandelen b.v., het blijft altijd bekoorlijk, en dan zoo af en toe op een grillig zijwegje gaan dat weer naar het vijverpad terugvoert. Aan 't eind van de vijvers gekomen, staat ge dan weer aan den straatweg, die in 't verlengde van de Laan van Nieuw-Oost-Indië ligt. Rechts voor u is dan het *Midden-pad*. Meer naar rechts het *Konings-pad*. Deze paden volgend, komt ge vanzelf weer bij de Hoofdlaan. Maar neem ze niet. Ga liever den straatweg rechts op, wandel hem af (links het *Paarden-pad* voorbij), dan staat ge spoedig voor den grooten straatweg, waarlangs het drukke verkeer gaat. Steek deze over, ga aan-

HET OPENLUCHTSPEL TE OISTERWIJK (NOORD-BRABANT).
LAANTJE OP DEN HONDSBERG, WAAR DEZER DAGEN HET BIJBELSCHE DRAMA „DE VERLOREN ZONNEN” IS OPGEVOERD.

stonds het zijlaantje in dat ge schuin-links over u ziet, dan komt ge op het *Philosophen-pad*.

En wandel dit af.

Het *Philosophen-pad* kronkelt zich, hoog en laag, aan den zoom van het Bosch, en het is er één van de aardigste wegen, zoo heelemaal echt nog de grillige groei der natuur, tyfisch boschkarakter. Nu loopt ge maar recht uit. Ge wandelt precies de breed-over-lommerde *Boorlaan* in, die rechts van het Malieveld loopt. Links ligt dan de *Koningsbrug*. Ge zijt weer in de stad.

Dit zijn een paar wenken — in 't groot. En voor wie geen gelegenheid heeft het Bosch meermalen te bezoeken. Voor den niet-Hagenaar dus, die, in de residentie komend, het grootsche natuur-monument niet wil overslaan.

Als hij doet wat wij hem hier bescheidenlijk hebben geraden, dus:

Koningsbrug — *Hoofdlaan* — rechts *Kerkpad* — achter de *Sociëit* langs — steeds rechtuit — bruggetjes over — *straatweg* oversteken — rechts de *vijvers* langs — dan links — dan spoedig weer rechts — (aan den rechterkant 't *Huis ten Bosch*) — *Boschhek* — vervolgens terug — weer de *vijvers* langs, nu aan den anderen kant — dan aan 't eind den *straatweg* rechts af — doorloopen tot aan den *grooten straatweg* — deze *schuin-links*

oversteken — zijlaantje in — *Philosophen-pad* — dit links afwanden — weer *straatweg* oversteken — *Boorlaan* (langs 't Malieveld) — eindelijk links (weer langs 't Malieveld) — *Koningsbrug* . . . ,

als hij dit doet,

wel, dan heeft hij een prachtig stuk van de schoonheid van 't Bosch gezien.

J. VAN OLM.

JAPANSCH SPREEKWOORDEN.

Eenigen tijd geleden is een bundeltje „National Proverbs, Japan” verschenen, deel uitmakend van een door Frank Palmer te Londen uitgegeven serie van verzamelingen van spreekwoorden, waarin alleen de weinig bekende en voor een land bijzonder karakteristieke spreekwoorden worden opgenomen. Uit het Japansche werkje mogen er hier enkele volgen:

Als een man geld steelt, zet men hem in de gevangenis: als hij land steelt maakt men hem tot koning.

Ook de vorst van de hel buigt zijn knie voor een volle beurs.

Zelfs de Fujijama 1) is niet mooi voor dengene, die honger en kou lijdt.

Wanneer een dorp ook slechts acht inwoners telt, kan men toch minstens één patriot onder hen vinden.

In het huis, waar men den ganschen dag de luit bespeelt, zijn de rijstkisten leeg.

Wie twee hazen najaagt, laat den eene loopen en verliest den andere uit het oog.

De slechtste mensch weet gewoonlijk het best den naasten weg naar den geldkist van den tempel.

Het daglicht dringt zelfs door de kleinste spleet.

Bekijk niet de geldstukken, die gij gewonnen hebt, doch liever die, welke gij had kunnen verliezen.

Broeders vechten binnenshuis als hond en kat, doch buiten trekken zij het zwaard als het eropaankomt, elkaar te verdedigen.

Het is zelfs in het huishouden van den Mikado te bemerken, wanneer zout en rijst duurder worden.

Men moet nooit een bamboeloot op een kersenboom enten.

Bedrieg de rijken en machtigen zooveel gij wilt, maar beledig hen niet.

Wie goed kan spreken, kan ook goed liegen.

Ieder mensch draagt hier of daar een parasiet bij zich.

De beste oogst groeit altijd op het veld van een ander.

Met vertrouwen kan men geen schuld betalen.

Strijdzuchtige menschen wonen altijd naast elkaar.

L. F. H.

1) Vulkan op het eiland Nippon, die zeer vaak door Japansche schilders tot onderwerp wordt gekozen.